

Bijlage 3. Behandeling van de adviezen en opmerkingen bij het ministerieel besluit tot voorlopige bescherming als monument van een gedenksteen ter herinnering aan de Eerste Wereldoorlog in Antwerpen (Merksem)

Provincie: Antwerpen

Gemeente: Antwerpen, 40ste afdeling, Merksem, 2de afdeling, sectie C

Objectnummer: 4.01/11002/2506.1

-

Dossiernummer: 4.001/11002/165.1

Omschrijving:

Gedenksteen ter herinnering aan de Eerste Wereldoorlog in Antwerpen (Merksem),

Van Heybeeckstraat zonder nummer

Mij bekend om gevoegd te worden bij het besluit van heden:

Brussel, ^{01/07/24}

De Vlaamse minister van Financiën en Begroting, Wonen en Onroerend Erfgoed,

Getekend door: Matthias Diependaele (SI)
Getekend op: 2024-07-01 12:34:00 +02:00
Reden: Ik keur dit document goed

Matthias DIEPENDAELE

1. Adviezen en opmerkingen uitgebracht voorafgaand aan de voorlopige bescherming

1.1. Adviezen uitgebracht door de departementen en agentschappen van de beleidsdomeinen Omgeving, MOW en LV

1.1.1. Beleidsdomein Omgeving

Het advies werd gevraagd op 21 maart 2024.

Het Instituut voor Natuur en Bosonderzoek (INBO) meldde op 25 maart 2024 dat ze geen natuurlijke elementen in dit dossier zagen waarover ze advies konden geven. Deze mededeling maakt integraal deel uit van het beschermingsdossier.

Het departement noch de overige agentschappen brachten advies uit over de bescherming van het onroerend goed. In uitvoering van artikel 6.1.3 van het Onroerenderfgoeddecreet is het advies bijgevolg gunstig.

Conclusie: de uitgebrachte adviezen hebben geen invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit.

1.1.2. Beleidsdomein Mobiliteit en Openbare Werken

Het advies werd gevraagd 21 maart 2024.

Het agentschap Wegen en Verkeer bracht op 16 april 2024 een gunstig advies uit over de bescherming.

Het departement noch de overige agentschappen brachten advies uit over de bescherming van het onroerend goed. In uitvoering van artikel 6.1.3 van het Onroerenderfgoeddecreet is het advies bijgevolg gunstig.

Conclusie: de uitgebrachte adviezen hebben geen invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit.

1.1.3. Beleidsdomein Landbouw en Visserij

Het advies werd gevraagd op 21 maart 2024.

Het departement noch de agentschappen brachten advies uit over de bescherming van het onroerend goed. In uitvoering van artikel 6.1.3 van het Onroerenderfgoeddecreet is het advies bijgevolg gunstig.

Conclusie: de uitgebrachte adviezen hebben geen invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit.

1.2. Advies uitgebracht door de betrokken stad Antwerpen

Het advies werd gevraagd op 21 maart 2024.

Stad Antwerpen

Het college van Burgemeester en Schepenen bracht geen advies uit over deze bescherming. In uitvoering van artikel 6.1.3. van het Onroerenderfgoeddecreet is het advies gunstig.

Conclusie: het advies heeft geen invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit.

1.3. Advies uitgebracht door de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed (VCOE)

Het advies werd gevraagd op 21 maart 2024.

De VCOE bracht op 18 april 2024 een voorwaardelijk gunstig advies uit over de bescherming van het onroerend goed. Het advies maakt integraal deel uit van het beschermingsdossier.

Behandeling van het advies:

- 1°. De VCOE spreekt zich in haar advies uit over de documenten in het kader van de voorlopige bescherming, met name: (a) het ministeriële besluit tot voorlopige bescherming, (b) de fotoregistratie, (c) het afbakeningsplan, en (d) het inhoudelijk dossier met inbegrip van de criterianota 'Oorlogsgedenktekens van de beide wereldoorlogen in Vlaanderen'.
- 2°. De gedenksteen ter herinnering aan de Eerste Wereldoorlog bevond zich vóór 1944 op de pui van het gemeentehuis van Merksem. Na vernieling van dit gemeentehuis tijdens de Tweede Wereldoorlog werd de gedenksteen overgebracht naar de gemeentelijke begraafplaats waar het in 2012 – in schuingeplaatste opstelling – werd beschermd als monument. Deze initiële bescherming is op 11 september 2018 definitief opgeheven met oog op de verplaatsing van het monument. De commissie gaf hierover een voorwaardelijk gunstig advies.
- Nog in de loop van 2018 werd de gedenksteen effectief verplaatst en gerestaureerd. De commissie erkent dat de visibiliteit van de gedenksteen versterkt is door de nieuwe opstelling tegen de afsluitingsmuur van de begraafplaats. De verticale plaatsing herinnert ook aan de oorspronkelijke opstelling en betekent een (potentiële) verbetering voor het behoud en beheer van het monument. Het is de commissie wel onduidelijk waarom nu pas, meer dan vijf jaar na feitelijke verplaatsing, overgegaan wordt tot een herbescherming.
- De commissie vraagt de aanleiding voor deze herbescherming, namelijk de verplaatsing en restauratie, te duiden in het motiverend gedeelte van het nieuwe beschermingsbesluit.
- 3°. Artikel 1 van het ministerieel besluit legt de voorlopige bescherming als monument vast en verwijst naar het afbakeningsplan en de fotoregistratie die als bijlagen bij het besluit zijn gevoegd.
- Gelet op het behoud en de versterking van de erfgoedwaarden gaat de commissie akkoord met de nieuwe bescherming. De voorgestelde afbakening beperkt zich tot de gedenksteen zelf die los van de omheiningmuur is verankerd. Dit betekent dat de muurpartij en directe omgeving niet mee zijn beschermd. Nochtans formuleert het beschermingsbesluit voor deze elementen wel een beheersdoelstelling (2°) en respectievelijk een toelatingsplicht (5°d) (zie par. 5 en 7 van dit advies). Bovendien is

- de vrijwaring en desgevallend opwaardering van de omgevingscontext van belang voor de belevingswaarde van het monument.
- De commissie vraagt te onderzoeken of de afbakening van de bescherming aldus verruimd moet worden dan wel aangevuld met een overgangszone, dit in functie van het beheer van de omgevingscontext.

 - 4°. Artikel 2 van het ministerieel besluit verwijst naar de historische en artistieke waarde die de nieuwe bescherming verantwoorden en beschrijft de erfgoedelementen en -kenmerken van het monument. De toekenningscriteria zijn algemeen geduid in de criterianota uit 2007-2008.
 - De commissie stelt vast dat de 'sociaal-culturele waarde' uit het oude beschermingsbesluit nu verwerkt zit in de motivering van de historische waarde. Deze sociaal-culturele waarde hield evenwel verband met de blijvende verwerking en herdenking van het collectieve trauma van de oorlog. De criterianota verwijst daarbij naar het levendig houden van herinnering: 'Hier en daar worden de oorspronkelijke gedenktekens grondig gerestaureerd en in een nieuwe context geplaatst, terwijl de oorspronkelijke teksten verwijderd worden, eventueel vervangen worden door meer hedendaagse boodschappen'.
 - Volgens de commissie wordt de actuele herdenkingsfunctie van dergelijke gedenktekens vandaag best gevat onder de 'culturele waarde'. In het geval van voorliggend monument werden hieraan extra betekenislagen toegevoegd door de herontdekking en heroprichting van de gedenksteen na de vernieling van 1944 en het recente verplaatsingsinitiatief in het kader van de herdenking '100-jaar Einde van de Eerste Wereldoorlog'. De commissie vraagt daarom naast de historische en artistieke waarde, ook de culturele waarde toe te kennen en te motiveren.

 - 5°. Artikel 3 van het ministerieel besluit formuleert beheersdoelstellingen voor het monument. De commissie ondersteunt een geïntegreerd en duurzaam beheer met oog voor de impact op het geheel en de draagkracht van het monument.
 - In dat verband stelt beheersdoelstelling 2° dat het wenselijk is om de omgeving van de gedenksteen van ongewenste evoluties te vrijwaren. De commissie onderschrijft dit, maar merkt op dat de beheersdoelstelling weinig afdwingbaar is, gezien de beperkte afbakening van de bescherming (zie par. 3 van dit advies).
 - De commissie merkt daarnaast op dat de dekstenen van de muur afwateren achter de gedenksteen. Op basis van de foto's lijkt er effectief sprake van een vochtproblematiek ter hoogte van de montage op de bakstenen trede. De commissie vraagt daarom concrete maatregelen te formuleren inzake het voorkomen, tegengaan en herstellen van vochtschade.
 - Tot slot vraagt de commissie om de onvolledige formulering in beheersdoelstelling 3° te corrigeren.

 - 6°. Artikel 4 van het ministerieel besluit bevat de generieke voorschriften voor instandhouding en onderhoud.

 - 7°. Artikel 5 van het ministerieel besluit bevat tot slot de toelatingsplichten voor het monument. De commissie wijst erop dat toelatingsplicht 5°d, over het 'wijzigen van de begraafplaatsmuur' als drager van de gedenksteen, niet afdwingbaar is gezien de muur(partij) niet mee wordt beschermd.

 - 8°. Op basis van bovenstaande argumentatie en opmerkingen geeft de commissie een voorwaardelijk gunstig advies voor de voorlopige bescherming van de gedenksteen ter herinnering aan de Eerste Wereldoorlog in Antwerpen (Merksem). De commissie vraagt:
 - de aanleiding voor de herbescherming te duiden in het motiverend gedeelte van het beschermingsbesluit;

- te onderzoeken of de afbakening van de bescherming verruimd moet worden dan wel aangevuld met een overgangszone;
- de culturele waarde toe te kennen en te motiveren;
- bij de beheersdoelstellingen concrete maatregelen te formuleren inzake het voorkomen, tegengaan en herstellen van vochtschade;
- beheersdoelstelling 3° te corrigeren.

Antwoord:

- 2°. De VCOE merkt terecht op dat de herbescherming niet aansluitend op de verplaatsing is gebeurd. De evaluatie van het beschermd erfgoedbestand, zoals ingeschreven in de Beleidsnota Onroerend Erfgoed (2019-2024) van minister Matthias Diependaele, heeft in de planning van het agentschap Onroerend Erfgoed voorrang gekregen. Aangezien het gedenkteken geen bedreigd erfgoed is, goed onderhouden wordt en zich dankzij de verplaatsing en restauratie in goede bouwfysische toestand bevindt, kon de opmaak van een dossier voor herbescherming na de evaluatieopdracht worden ingepland.
- De aanleiding van de herbescherming, na de verplaatsing en restauratie, wordt in het inhoudelijk dossier op de pagina's 6-8 uitgebreid toegelicht onder punt 1.2.2. Vraag voor verplaatsing, 1.2.3. Opheffing van de bescherming en verplaatsing van het gedenkteken en 1.2.4. Opstart nieuwe beschermingsprocedure.
- Het punt Motivering in het ministerieel besluit zal op vraag van de VCOE met een korte verwijzing naar deze voorgeschiedenis als volgt aangevuld worden: *'De gedenksteen ter herinnering aan de Eerste Wereldoorlog werd in 2018 omwille van het algemeen belang verplaatst volgens de procedure voorzien in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Dit resulteerde in het ministerieel besluit van 11 september 2018 tot definitieve opheffing van het ministerieel besluit van 17 december 2012 tot bescherming als monument van de gedenksteen ter herinnering aan de Eerste Wereldoorlog in Antwerpen (Merksem).*
- *De inmiddels verplaatste gedenksteen ter herinnering aan de Eerste Wereldoorlog in Antwerpen (Merksem) is van algemeen belang wegens de volgende erfgoedwaarden:'*
- 3°. De commissie vraagt om te onderzoeken of de afbakening van de bescherming, in functie van het beheer van de omgevingscontext, verruimd of aangevuld moet worden met een overgangszone.
De gedenksteen werd reeds twee maal op een andere locatie heropgericht, na de vernieling van het gemeentehuis in 1944 en in 2018. Aan de dragers - de horizontale sokkel (voor verplaatsing in 2018) en de verticale muurpartij (na verplaatsing in 2018) - konden geen erfgoedwaarden worden toegekend. Het gebrek aan erfgoedwaarden van de sokkel was daarbij één van de redenen dat de verplaatsing van het gedenkteken in 2018 juridisch mogelijk was.
De vroegere en ook de huidige drager hebben geen historische band met de gedenksteen. Bij de recentste herplaatsing is er ook geen ornamentele of architecturale integratie gebeurd tussen gedenksteen en drager.
De afbakening van de herbescherming is afgestemd op de afbakening van het ministerieel besluit van 17 december 2012, waarbij de nadruk lag op de erfgoedwaarde van de gedenksteen en niet op de ondergrond.

Aangezien de gedenksteen verankerd is met de muurpartij als drager is de omschrijving van de afbakening in het inhoudelijk dossier (punt 2.3. Motivering van de afbakening van de bescherming) incorrect. De paragraaf wordt daarom hergeformuleerd als volgt: *'Het voorwerp van waardering van de bescherming is de gedenksteen zelf. Deze is los vóór de begraafplaatsmuur opgesteld en door middel van ankers met de muur verbonden. De muurpartij ligt binnen de perimeter maar functioneert enkel als drager of als steunend element. In relatie tot de gedenksteen wordt aan de muurpartij geen erfgoedwaarden toegekend. De wijze van opbouw laat demontage in functie van een mogelijke restauratie van de gedenksteen toe. Werken aan de muurpartij als drager van de gedenksteen kunnen impact hebben op het voorkomen of de toestand van de gedenksteen. Daarom wordt een toelatingsplicht opgelegd voor het wijzigen van de begraafplaatsmuur (zie ministerieel*

besluit art 5.5° d). De toelatingsplicht voor wijzigingen aan de muur geldt uiteraard slechts voor het deel van de muur die binnen de afbakening van de bescherming ligt.'

De aanwezigheid van de muurpartij als drager van de gedenksteen wordt reeds aangehaald in artikel 2 van het ministerieel besluit.

De artikels 4 en 5 in het voorliggende ministerieel besluit bieden voldoende garanties om impact te hebben op de muur als drager en om het gedenkteken te vrijwaren.

Ter verduidelijking dat de muur binnen de perimeter valt, wordt het afbakeningsplan als bijlage 1 bij het ministerieel besluit op schaal weergegeven.

Omdat de begraafplaatsmuur een 'gemene muur' is, wordt ter vervollediging het kadastraal perceel (200/A4 (deel)) aan de andere zijde van de muur mee vermeld in artikel 1 van het ministerieel besluit. Artikel 1 wordt als volgt: '*Gedenksteen ter herinnering aan de Eerste Wereldoorlog, Van Heybeeckstraat zonder nummer, Antwerpen (Merksem), bij het kadaster bekend als: Antwerpen, 40ste afdeling-Merksem, 2de afdeling, sectie C, perceelnummers 200/Z3 (deel) en 200/A4 (deel)'*.

De voorgestelde afbakening zal niet uitgebreid worden met een overgangzone.

- 4°. Op vraag van de commissie zal naast de historische en artistieke waarde, ook de culturele waarde toegekend worden. Deze waarde wordt in het inhoudelijk dossier (punt 2.1) en ministerieel besluit (punt Motivering) als volgt gemotiveerd:
 - '*de culturele waarde:*
De gedenksteen getuigt van een traditie tijdens het Interbellum om een gedenkteken op te richten ter herinnering aan de Eerste Wereldoorlog. De her- en verplaatsing van het oorlogsmonument, na 1944 en in 2018, zijn een bewijs van het blijvend belang en de betekenis van dit memoriaal voor een lokale gemeenschap. Ze getuigen daarbij van de wens om deze traditie levend te houden in het collectieve geheugen.'
- 5°. De commissie meent dat artikel 3. beheersdoelstelling 2° ('*om ook de omgeving van ongewenste evoluties te vrijwaren'*) niet afdwingbaar is vanwege de beperkte afbakening. Deze doelstelling is een aandachtspunt voor toekomstig beheer door lokale en bovenlokale besturen. De afdwingbaarheid zit deels vervat in artikel 5.5° van het ministerieel besluit dat toelatingsplichten voor omgevingswerken formuleert.
- De commissie detecteerde een vochtproblematiek en vraagt om concrete maatregelen te formuleren inzake het voorkomen, tegengaan en herstellen van vochtschade.
Punt 1.4. Fysieke toestand van het onroerend goed in het inhoudelijk dossier zal aangevuld worden met deze vaststelling.
In het ministerieel besluit kunnen geen concrete te nemen maatregelen geformuleerd worden. Artikel 4 in het ministerieel besluit met generieke voorschriften voor instandhouding en onderhoud, zoals voorzorgen tegen wind en water, verplicht een zakelijkrechter wel tot het nemen van gepaste maatregelen.
- Op vraag van de commissie wordt de formulering in beheersdoelstelling artikel 3.3° van het ministerieel besluit gecorrigeerd. Artikel 3.3° wordt vervolledigd tot: '*de bescherming beoogt het behoud van de afleesbaarheid en herkenbaarheid van de typologie die de gedenksteen ter herinnering aan de Eerste Wereldoorlog als memoriaal kenmerkt.'*
- 7°. De commissie wijst erop dat toelatingsplicht 5°d, over het '*wijzigen van de begraafplaatsmuur' als drager van de gedenksteen'*, niet afdwingbaar is gezien de muur(partij) niet mee wordt beschermd.
De aanwezigheid van de muurpartij als drager van de gedenksteen wordt reeds aangehaald in artikel 2 van het ministerieel besluit. Aan de muurpartij worden geen erfgoedwaarden toegekend. De formulering in het inhoudelijk dossier (onder punt 2.3.) was incorrect en zorgde voor verwarring. Dit wordt rechtgezet. Ter verduidelijking dat de muur binnen de perimeter valt, wordt het afbakeningsplan als bijlage 1 bij het ministerieel besluit bijkomend verduidelijkt door een opmeting op schaal toegevoegd aan bijlage 5.3. Documentatie figuur 18.

- De toelatingsplicht in artikel 5.5° d) is geformuleerd om de impact van ingrepen aan de muur bij toekomstige omgevingswerken ten gunste van de gedenksteen te kunnen beoordelen. De beleving en het behoud van de authenticiteit van de gedenksteen staat daarbij voorop. Het geheel van artikel 5.5° betreffende omgevingswerken biedt een afdoend juridisch kader om controle op toekomstige omgevingswerken, met inbegrip aan de muur nabij de gedenksteen, te hebben.

Conclusie: het advies heeft invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit.

Het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit worden als volgt aangepast:

- Inhoudelijk dossier:
 - o punt 1.4. Fysieke toestand van het onroerend erfgoed wordt aangevuld met melding vochtproblematiek.
 - o punt 2.1. Evaluatie van de erfgoedwaarden wordt culturele waarde toegevoegd.
 - punt 2.3. Motivering van de afbakening van de bescherming. De tweede paragraaf wordt hergeformuleerd als volgt: *'Het voorwerp van waardering van de bescherming is de gedenksteen zelf. Deze is los vóór de begraafplaatsmuur opgesteld en door middel van ankers met de muur verbonden. De muurpartij ligt binnen de perimeter maar functioneert enkel als drager of als steunend element. In relatie tot de gedenksteen wordt aan de muurpartij geen erfgoedwaarden toegekend. De wijze van opbouw laat demontage in functie van een mogelijke restauratie van de gedenksteen toe. Werken aan de muurpartij als drager van de gedenksteen kunnen impact hebben op het voorkomen of de toestand van de gedenksteen. Daarom wordt een toelatingsplicht opgelegd voor het wijzigen van de begraafplaatsmuur (zie ministerieel besluit art 5.5° d). De toelatingsplicht voor wijzigingen aan de muur geldt uiteraard slechts voor het deel van de muur die binnen de afbakening van de bescherming ligt.'*
- Ministerieel besluit:
- Het punt Motivering wordt aangevuld, de culturele waarde wordt toegevoegd, artikel 1 en artikel 3 worden vervolledigd:
 - o *'De gedenksteen ter herinnering aan de Eerste Wereldoorlog werd in 2018 omwille van het algemeen belang verplaatst volgens de procedure voorzien in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Dit resulteerde in het ministerieel besluit van 11 september 2018 tot definitieve opheffing van het ministerieel besluit van 17 december 2012 tot bescherming als monument van de gedenksteen ter herinnering aan de Eerste Wereldoorlog in Antwerpen (Merksem).*
 - o *De inmiddels verplaatste gedenksteen ter herinnering aan de Eerste Wereldoorlog in Antwerpen (Merksem) is van algemeen belang wegens de volgende erfgoedwaarden:'*
 - o *'- de culturele waarde:*
 - o *De gedenksteen getuigt van een traditie tijdens het Interbellum om een gedenkteken op te richten ter herinnering aan de Eerste Wereldoorlog. De her- en verplaatsing van het oorlogsmonument, na 1944 en in 2018, zijn een bewijs van het blijvend belang en de betekenis van dit memoriaal voor een lokale gemeenschap. Ze getuigen daarbij van de wens om deze traditie levend te houden in het collectieve geheugen.'*
 - o Artikel 1 wordt als volgt vervolledigd: *'Gedenksteen ter herinnering aan de Eerste Wereldoorlog, Van Heybeeckstraat zonder nummer, Antwerpen (Merksem), bij het kadaster bekend als: Antwerpen, 40ste afdeling-Merksem, 2de afdeling, sectie C, perceelnummers 200/Z3 (deel) en 200/A4 (deel).'*
 - o Artikel 3. 3° wordt vervolledigd tot: *'de bescherming beoogt het behoud van de afleesbaarheid en herkenbaarheid van de typologie die de gedenksteen ter herinnering aan de Eerste Wereldoorlog als memoriaal kenmerkt.'*
- Bijlage 1. Plan:
 - o Ter verduidelijking dat de muur binnen de perimeter valt, wordt het afbakeningsplan in bijlage 5.3. Documentatie op kleinere schaal weergegeven.

1.4. Opmerkingen van de zakelijkrechthouder

De opmerkingen werden gevraagd op 21 maart 2024.

De zakelijkrechthouders gaven geen opmerkingen over de bescherming van het onroerend goed.

Conclusie: de vraag voor opmerkingen heeft geen invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit.

1.5. Conclusie voorafgaand aan de voorlopige bescherming

De uitgebrachte adviezen hebben invloed op het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit.

Het inhoudelijk dossier en het ministerieel besluit worden als volgt aangepast:

- Inhoudelijk dossier:
 - o punt 1.4. Fysieke toestand van het onroerend erfgoed wordt aangevuld met melding vochtproblematiek.
 - o punt 2.1. Evaluatie van de erfgoedwaarden wordt culturele waarde toegevoegd.
 - o punt 2.3. Motivering van de afbakening van de bescherming. De tweede paragraaf wordt hergeformuleerd als volgt: *'Het voorwerp van waardering van de bescherming is de gedenksteen zelf. Deze is los vóór de begraafplaatsmuur opgesteld en door middel van ankers met de muur verbonden. De muurpartij ligt binnen de perimeter maar functioneert enkel als drager of als steunend element. In relatie tot de gedenksteen wordt aan de muurpartij geen erfgoedwaarden toegekend. De wijze van opbouw laat demontage in functie van een mogelijke restauratie van de gedenksteen toe. Werken aan de muurpartij als drager van de gedenksteen kunnen impact hebben op het voorkomen of de toestand van de gedenksteen. Daarom wordt een toelatingsplicht opgelegd voor het wijzigen van de begraafplaatsmuur (zie ministerieel besluit art 5.5° d). De toelatingsplicht voor wijzigingen aan de muur geldt uiteraard slechts voor het deel van de muur die binnen de afbakening van de bescherming ligt.'*
- Ministerieel besluit:
- Het punt Motivering wordt aangevuld, de culturele waarde wordt toegevoegd, artikel 1 en artikel 3 worden vervolledigd:
 - o *'De gedenksteen ter herinnering aan de Eerste Wereldoorlog werd in 2018 omwille van het algemeen belang verplaatst volgens de procedure voorzien in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Dit resulteerde in het ministerieel besluit van 11 september 2018 tot definitieve opheffing van het ministerieel besluit van 17 december 2012 tot bescherming als monument van de gedenksteen ter herinnering aan de Eerste Wereldoorlog in Antwerpen (Merksem).*
 - o *De inmiddels verplaatste gedenksteen ter herinnering aan de Eerste Wereldoorlog in Antwerpen (Merksem) is van algemeen belang wegens de volgende erfgoedwaarden:'*
 - o *'- de culturele waarde:*
 - o *De gedenksteen getuigt van een traditie tijdens het interbellum om een gedenkteken op te richten ter herinnering aan de Eerste Wereldoorlog. De her- en verplaatsing van het oorlogsmonument, na 1944 en in 2018, zijn een bewijs van het blijvend belang en de betekenis van dit memoriaal voor een lokale gemeenschap. Ze getuigen daarbij van de wens om deze traditie levend te houden in het collectieve geheugen.'*
 - o Artikel 1 wordt als volgt vervolledigd: *'Gedenksteen ter herinnering aan de Eerste Wereldoorlog, Van Heybeeckstraat zonder nummer, Antwerpen (Merksem), bij het kadaster bekend als: Antwerpen, 40ste afdeling-Merksem, 2de afdeling, sectie C, perceelnummers 200/Z3 (deel) en 200/A4 (deel).'*
 - o Artikel 3. 3° wordt vervolledigd tot: *'de bescherming beoogt het behoud van dat de afleesbaarheid en herkenbaarheid van de typologie die de gedenksteen ter herinnering aan de Eerste Wereldoorlog als memoriaal kenmerkt.'*
 - o

- Bijlage 1. Plan:
 - o Ter verduidelijking dat de muur binnen de perimeter valt, wordt het afbakeningsplan in bijlage 5.3. Documentatie op kleinere schaal weergegeven.